

RAZVOJNI FORUM ZAGREB, nositelj istraživanja
Prof.dr. Mato Crkvenac

Znanstveno – istraživački projekt:

INDEKSI EKONOMSKE EFIKASNOSTI GRADOVA I REGIONALNA POLITIKA skraćeno: INDEKS GRADOVA

Pokrovitelj Hrvatska gospodarska komora

POLAZIŠTA:

- Vrijeme je povećane (dručkije) važnosti gradova, županija i regija u razvoju RH.
- U EU regionalna politika je jedna od najvažnijih uz agrarnu.
- Kriza je šansa i za regionalnu politiku i ulogu gradova.
- U globalnom svijetu konkuriraju države i regije (ne samo poduzeća)
- Ništa se ne događa slučajno
- Ništa se ne događa iz ničega
- Prijeko su potrebne šire osnove za vođenje politike u županijama, gradovima i regijama.

Indeksi ekonomske efikasnosti gradova i regionalna politika RH

Glavni rezultati i nove spoznaje ostvarene na dva područja:

- Prvi puta u Hrvatskoj omogućena usporedba i analiza razina razvijenosti pojedinih dijelova u odnosu na 1990. (dvije regije ispod razine 1990.)
- Rezultati rangiranja 127 gradova RH prema efikasnosti njihovih gospodarstava omogućuju usporedbu ekonomske efikasnosti između pojedinih gradova, ali i analizu svakog od njih iz godine u godinu

Razvijenost županija i regija

- Kretanje BDP -a 1990 – 2000.
 2000 – 2005.
 1990 – 2005.
- BDP p.c. 1990., 2000. i 2005. po županijama i regijama
- STRUKTURNE PROMJENE 1990 – 2000 – 2005
 - promjene strukture BDP, odnosno bruto dodane vrijednosti
 - po osnovnim skupinama djelatnosti (primarne, sekundarne, ostale)
- ZNAČENJE (% udio) pojedine županije i regije 1990., 2000. i 2005. u primarnim, sekundarnim i ostalim djelatnostima u RH

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Ne mjerimo razinu razvijenosti cjelovito

- Razina razvijenosti je i u teoriji i u empirijskoj analizi veoma složeno pitanje
- Da bi se nju signifikantno mjerilo valja temeljito analizirati najmanje desetak bitnih društveno-ekonomskih indikatora
- Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku (pc) - iskazuje i veličinu stvorenog dohotka (u jednoj godini) i veličinu nacionalnog tržišta (snagu ekonomije)

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Gdje smo u odnosu na 1990. godinu?

- Prvo istraživanje BDP-a u Hrvatskoj koje odgovara na pitanje gdje su županije i regije Hrvatske u aktualno doba u odnosu na 1990.
- RH tek 2005. godine dostigla razinu 1990., (Slavonija i Dalmacija još ispod te razine)

Ne izvodimo regionalizaciju

- 5 regionalnih razvojnih područja Hrvatske
- Polazimo od povijesnih regionalnih značajki i od povezanosti područja u smislu razvoja

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Pokazujemo kako je važna analiza uzroka

- Mjerimo realne činjenice, ali ne ulazimo u analizu svih bitnih čimbenika koji su vodili rezultatima u Hrvatskoj
- Kretanja su svakako bila bitno uvjetovana ratom, tranzicijom, međunarodnim okolnostima i vlastitom ekonomskom i razvojnom politikom
- Izostala je međunarodna pomoć u obnovi, kao i razdoblje brzog rasta nakon rata
- Prije je potrebno je da odgovarajuće institucije utvrde uzroke stanja i konkretna rješenja za naredno razdoblje u kojem bi trebalo pristizati razvijenije države

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Drastične strukturne promjene: Pad primarnih i sekundarnih djelatnosti

- Analiza strukturnih promjene, odnosno strukture BDP i bruto dodane vrijednosti RH, županija i regija po skupinama djelatnosti, te značenje pojedine županije i regije u tim djelatnostima
- U 1990. godini udio primarnih djelatnosti u BDP Hrvatske iznosio je 13,1%, a 2005. godine 7,6%
- Pad udjela sekundarnih djelatnosti sa 41,7% na 31,7%
- Tercijarne i ostale djelatnosti povećane sa 45,2% na 60,7%
- Prevelike i nedovoljno kvalitetne promjene

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Hrvatska tek u prvom polugodištu 2006. godine dostiže razinu BDP iz 1989. god.

- Prema vrijednosnim cijenama iz 2005. godine BDP Hrvatske 2005. godine u odnosu na 1990. godinu bio je veći 8,1%, odnosno prosječno godišnje je povećavan oko 0,3%
- Potencijalni gubitak zbog rata i drugih razloga prvenstveno tranzicijske prirode
- Da je u razdoblju od 1989-2005. ostvarivana prosječna godišnja stopa rasta nešto niža od 5% (što je obzirom na razinu razvijenosti i potencijalne faktore rasta realna pretpostavka) BDP Hrvatske bio bi udvostručen, odnosno po stanovniku okvirno jednak onome u Grčkoj, Portugalu i najnovije Sloveniji

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Bruto domaći proizvod RH po županijama i regijama

	2000/1990.	2005/2000.	- indeksi 2005/1990.
REPUBLIKA HRVATSKA	-14,3	26,2	8,1
Istočna Hrvatska	-31,5	17,2	-19,8
Sjeverna Hrvatska	-0,4	13,0	12,6
Središnja Hrvatska	-4,9	30,9	24,4
Zapadna Hrvatska	-9,3	21,1	9,8
Južna Hrvatska	-30,1	36,4	-4,7

O BDP u RH, po županijama i regijama 1990., 2000. i 2005.

Bruto domaći proizvod po stanovniku u RH, županijama i regijama u dvije karakteristične godine (1990. i 2000.) raste samo u dvije regije (Središnja i Sjeverna Hrvatska)

- U 2005. godini u odnosu na 1990. godinu od pet regija BDP po stanovniku smanjen je samo u Slavoniji (ne i u Dalmaciji)
- Od 21 županije 2005. godine šest još uvijek ima niži BDP po stanovniku nego 1990. godine i to:

Vukovarsko-srijemska	-19,6%
Dubrovačko-neretvanska	-14,0%
Brodsko-posavska	-11,8%
Osječko-baranjska	-9,3%
Virovitičko-podravska	-8,8%
Šibensko-kninska	-3,6%

Indeks gradova

- 127 gradova u 4 skupine
 - 5 regija: Istočna Hrvatska, Sjeverna, Središnja, Zapadna, Južna
 - 5 indikatora uspješnosti poslovanja: usporediva efikasnost poslovnih sredstava, izvozna usmjerenost, profitabilnost, proizvodnost rada, investicije u dugotrajnu imovinu
 - GRADOVI u Hrvatskoj čine 89 – 95% gospodarske snage
 - Rang uspješnosti poslovanja (svih poduzetnika) svakog grada u odnosu na RH, regije i druge gradove (usporedivost svakog grada s drugima i u vremenu)
-
- Kontinuirani projekt
 - U prvom istraživanju prikazani su indeksi ekonomske efikasnosti gradova za godine 2004., 2005., 2006., 2007.

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

Svrha izračunavanja indeksa gradova:

- Konkretno pridonijeti objektivnom mjerenju efikasnosti gospodarstva poduzetnika svakog grada
- Omogućiti međusobne usporedbe gradova, kao i praćenje efikasnosti iz godine u godinu
- Izbjeći površnost i općenitost raznih indeksa i mjerenja putem percepcije, a ne činjenica i time činiti prilog realnoj podlozi za vođenje politike i razvoj upravljačkog instrumentarija
- Nastojati da nalazi potaknu konkretnu analizu za pojedine sredine i rješenja za njihov napredak s više upravljačkih sposobnosti u ostvarivanju tih rješenja
- Odgovorom na pitanje koji je grad koliko ekonomski uspješan u određenoj mjeri odgovaramo i na pitanje koliko se uspješno njime upravlja u dužem razdoblju i kakve su određene sociološke tradicijske i druge značajke toga grada i kraja
- Kontinuirani projekt: u duljoj seriji značenje nalaza postaje sve relevantnije (i ekonometrijski više signifikantno)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

Potreba detaljnijih analiza

- Radi odgovora koji potpunije objašnjavaju kretanja iz godine u godinu ili razlike u ekonomskoj efikasnosti pojedinih gradova treba detaljnije istraživanje u svakoj sredini
- Hrvatska raspolaže s institucijama koje mogu koristiti suvremenu tehniku i metodologiju i ispitati koji čimbenici, kako i koliko djeluju na ekonomsku efikasnost u pojedinom gradu, a time i kako je unaprijediti
- Gradonačelnici i uprave gradova dobivaju mogućnost podrške radi promjena nabolje u svojim sredinama, ali i pritisaka da se to čini

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

Mikro i makro aspekti analize i zaključivanja

- Profitabilnost –indikator koji naglašeno pokazuje ekonomsku efikasnost poduzeća
- Usporediva efikasnost poslovnih sredstava uvažava sektorsku strukturu i opskrbljenost poslovnim sredstvima
- Efikasnost uvijek svodimo na usporedivu osnovu (gransku ili ukupnu efikasnost)
- Studija ukazuje na osnovne ekonomske indikatore važne i na mikro i na makro razini, kontinuirano za četverogodišnje razdoblje-služi za sagledavanje smjera i intenziteta kretanja pojedinih indikatora u pojedinim sredinama

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Indeksi i indikatori nisu apsolutna mjera razlika u ekonomskoj efikasnosti gradova (već relativna)
- U malim sredinama rang može biti specifično uvjetovan, odnosno višu signifikantnost imaju usporedbe i zaključci za gradove u istoj grupi kada je kriterij za grupiranje veličina grada (broj stanovnika)
- Jedino detaljno objašnjenje za svaki grad može voditi i objašnjenju stanja i oblikovanju načina uspješnijeg daljnjeg razvoja

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

Važniji rezultati analize ekonomske efikasnosti gradova

- Za svaku godinu za svaki grad iz odabranih i za usporedbu prilagođenih agregata izveli smo: 5 indikatora, indekse efikasnosti i rangove
- Naprijed navedene podatke i indekse ekonomske efikasnosti izveli smo po pet osnova:
 1. za gradove prema veličini grada po broju stanovnika u četiri skupine (A, B, C, D),
 2. za gradove u Republici Hrvatskoj kao cjelini, bez obzira na veličinu grada,
 3. za gradove po regijama,
 4. za skupine gradova prema veličini grada i
 5. za gradove u pojedinim regijama, bez obzira na veličinu grada.

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Ako 2007. godine promatramo cijele skupine gradova najviši indeks ekonomske efikasnosti ostvarila je skupina gradova B (od 8.001 do 15.000 stanovnika), a zatim redom slijede C, D i posljednja skupina malih gradova A
- U skupini najmanjih gradova A (do 8.000 stanovnika) od svih u Hrvatskoj najuspješniji je Novigrad (najniži indeks polučio je Vis)
- U skupini C (15.001-45.000 stanovnika) najuspješnija je Sveta Nedjelja (najniže Ogulin).

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Ako promatramo gradove u pojedinim regijama (bez obzira na veličinu grada) tada su oni kao cjelina gradova u pojedinoj regiji ostvarili indeks efikasnosti ovim redom:
 1. gradovi Zapadne Hrvatske (108,1)
 2. gradovi Središnje Hrvatske (101,5)
 3. gradovi Južne Hrvatske (100,9)
 4. gradovi Sjeverne Hrvatske (99,4)
 5. gradovi Istočne Hrvatske (95,3)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Prosječne vrijednosti indikatora ekonomske efikasnosti i rangovi za četiri godine (2004-2007.) po skupinama gradova

Skupina A

(do 8.000 stanovnika)

1. Novigrad (127,4)
2. Vodnjan (116,5)
3. Klanjec (114,9)
4. Prelog (114,3)
5. Bakar (112,8)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Prosječne vrijednosti indikatora ekonomske efikasnosti i rangovi za četiri godine (2004-2007.) po skupinama gradova

Skupina B
(8.001-15.000)

1. Rovinj (128,5)
2. Benkovac (115,5)
3. Umag (111,9)
4. Labin (110,5)
5. Mali Lošinj (109,1)
6. Novska (106,9)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Prosječne vrijednosti indikatora ekonomske efikasnosti i rangovi za četiri godine (2004-2007.) po skupinama gradova

Skupina C
(15.001-45.000)

1. Dubrovnik (115,3)
2. Poreč (114,1)
3. Sveta Nedjelja (112,5)
4. Našice (107,3)
5. Zaprešić (100,7)
6. Koprivnica (100,1)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Prosječne vrijednosti indikatora ekonomske efikasnosti i rangovi za četiri godine (2004-2007.) po skupinama gradova

Skupina D
(više od 45.000)

1. Zadar (109,4)
2. Zagreb (106,3)
3. Karlovac (105,2)
4. Rijeka (102,3)
5. Varaždin (101,8)
6. Pula (99,3)

- Jedan od važnih zaključaka je da u ekonomskoj efikasnosti u pravilu prednjače gradovi kod kojih je iznadprosječna izvozna usmjerenost njihovih gospodarstava, što nikako nije intuitivno očigledno (imajući na umu sadržaj nekih indikatora, tečaj kune i dr.)

O indeksima ekonomske efikasnosti gradova RH, 2004-2007. godine

- Regije (krajevi) koji ne razvijaju gradove nemaju poluge za razvoj
- Društva i države u kojima se odgovarajuće ne razvijaju gradovi nemaju dovoljno unutarnje snage za razvoj i bogaćenje (unapređenje blagostanja)
- U novije doba najveći gubitnici su lokalne jedinice (svakako županije) s jačom industrijskom i poljoprivrednom bazom, a rješavanje sadašnje krize ovisit će prvenstveno o snazi realnog sektora!